

cajun

franskpräglad musik

Folklig poesi och jordnära äkthet. Det utmärker cajunmusiken, en folkmusik med hemortsrätt i Louisiana. En del av en kultur med rötter i fransk kolonisering, nu en blandkultur som hotas av utplåning. Men än håller språket, en fransk dialekt med inblandad engelska, samman cajunättlingarna. Musiken är en viktig del av deras liv. En vardagsnära musik om kärlek, hårt jobb, bekymmer och lycka, liksom dess släkting Zydeco, en slags "fransk blues".

Sången "Jambalaya" skrevs av den legendariske country-artisten Hank Williams och vi hör ständigt nya artister sjunga texten som berättar om "Jambalaya och Filé gumbo". Texten handlar om klassisk mat från "the Bayou", d v s. Louisiana-området. Där återfinns det enda kök som USA kan kalla för sin eget även om det har sitt ursprung i Sydfrankrike. Fransmän, spanjorer, indianer och invandrande afrikaner har skapat

ett spännande kök som tillvaratar områdets traditioner och resurser. Kännetecknet för "Louisiana cooking" är heta, mustiga grytor och soppor. Grunden består av en "roux" (typ av redning) och grönsaker som selleri, lök, vitlök och paprika. Det viktigaste vid matlagningen är dock örter och kryddor, speciellt olika sorters rödpeppar, som ger het och fyllig smak på rätterna. Cajun är det lantliga köket medan Creole-köket mer hör storstäderna till då det uppstod i de förnämare europeiska invandrarnas hem en gång i tiden. Cajun-maten har som musiken sakta men säkert börjat erövra vårt land. Såser som "Cajun Sunshine" och kryddblandningar som "Creole Seasoning" går att köpa i många svenska matvaruaffärer där du också kan hitta recept.

Tropisk fransk koloni

Cajun är en egen kultur och ett sätt att leva som till stor del skiljer sig från övriga USA. Rötterna går tillbaka till 1600-talet då frans-

män utvandrade till Nova Scotia i Canada, då kallat Acadie. Acadierna levde där som jordbrukare men genom kriget mellan de engelska och franska kolonialmakterna fördrevs 1755 acadierna från sina hem av engelsmännen. De följde floden Mississippi ner till Mexikanska golfen där de grundade den franska kolonien Louisiana, döpt efter kung Louis, Ludvig XIV. Huvudstaden heter Baton Rouge men den stad vi känner till bäst är New Orleans.

I Louisiana bor 4,2 miljoner människor, 31% är svarta, på nära 136 000 kvadratkilometer. USA köpte området 1803 av Frankrike och Louisiana blev en delstat år 1812. Acadiaättlingarna har ända till vår tid levt mycket isolerade och fortfarande talar många en dialekt som är svårförståelig. Att acadien så småningom blev cajun och senare cajun har att göra med att ett "d" följt av "i" uttalas som ett j-ljud. Andra exempel är franska "dieu" (Gud) blir "jeu" och "diable" (djävul) blir "jable" på cajunspråket.

och matkultur "made in USA"

Dragspel och fiol

I Louisiana kom fransmännens musik att blandas med afrikansk och vit folkmusik. Till skillnad från blues- och country-musiken är inte gitarren det viktigaste instrumentet utan dragspel och fiol är huvudinstrumenten. Sångerna framförs på dialektal franska och har texter som mestadels har anknytning till cajun och Louisiana. Namn på maträtter och orter är exempel. I många fall görs engelska texter om. Cajunmusiken har under hela 1900-talet haft inflytande både på den vita folkmusiken och den afro-amerikanska. Mycket i den tidiga New Orleans-jazzen med namn som Kid Ory, Sidney Bechet och andra med franskklingande namn har kreolskt (franskt) ursprung.

Inom cajunmusiken finns en blues-influerad variant som kallas för zydeco med företrädare som Queen Ida & Her Zydeco Band och Clifton Chenier. Den sistnämnde var under 50- till 80-talet kungen inom zydecomusiken. Hans bästa

inspelningar gjordes på det lilla oberoende bolaget Arhoolie. Redan 1928 spelades den första cajunskivan in. Det var "Allons a Lafayette" med Joseph Falcon och instrumenten är dragspel, fiol och gitarr. Efter kriget fick fiolspelaren Harry Choates en succé 1946 med sin version av "Jolie Blonde", den kanske mest kända cajunsången. Cajunmusiken är dock inte kommersiell nog för de stora amerikanska skivbolagen och därför görs de flesta inspelningarna lokalt i södern för den egna befolkningen på små skivbolag, ofta kombinerade med en radio-station. För den som söker en bra introduktion till musiken rekommenderar jag samlingsskivan "Alligator Stomp – Cajun & Zydeco Classics" (Rhino R2 70946). Även i Sverige finns det grupper som gör cajunmusik och skivor spelas in på små märken som Malmögänget The Buckaroos vars CD "Nola" (Box Records, Rabygatan 31, 216 13 Malmö) är välproducerad och synnerligen hörvärd. Skivan

innehåller inspelningar gjorda i New Orleans med den kände cajunartisten Johnnie Allen som gästartist

Gästfrihet

Tar du huvudvägen från New Orleans till Baton Rouge möter du träskmarker med alligatorer och träd som är klädda med mossor. I "Guds speciella land" som cajuns kallar sitt område finns ett unikt landskap. De små städerna är också speciella och utvecklingen tycks tyvärr ha stått stilla. Städerna är ruffiga och många människor är arbetslösa. Många cajuns i området lever sitt eget liv och tar dagen som den kommer. Samvaron människor emellan med god mat och musik är viktigt och binder samman folket. Men den franskan-amerikanska kulturen urholkas allt mera av den amerikanska kommersialismen. Det jordnära hos folket består dock fortfarande. Enkelheten och äktheten präglar folket, maten och musiken. Kanske är just detta storheten med Cajun! •